

Sygn. akt IV CSK 465/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

SSN Anna Owczarek

w sprawie z powództwa A.A.

przeciwko Skarbowi Państwa - Komendantowi Wojewódzkiemu Policji w [...] o
zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 6 kwietnia 2016 r.,

skargi kasacyjnej Rzecznika Praw Obywatelskich

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 30 października 2014 r.,

**uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 20 lutego 2014 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo o zasądzenie 150 000 zł zadośćuczynienia z tytułu naruszenia dóbr osobistych.

Sąd ustalił, że dnia 30 czerwca 2004 r. Prokuratura Rejonowa wniosła do Sądu Rejonowego w K. akt oskarżenia przeciwko powódce i jej mężowi, oskarżając ich o popełnienie przestępstwa z art. 297 § 1 k.k. Powódka wówczas przebywała od piętnastu lat we Włoszech, gdzie pracowała jako [...]. W związku z tym nie odbierała w kraju korespondencji, nie robił tego także jej mąż, ponieważ nie miał pełnomocnictwa. Postanowieniem z dnia 7 marca 2006 r. Sąd Okręgowy wydał w sprawie IV Kop .../06 europejski nakaz aresztowania powódki, a Sąd Rejonowy w L. dnia 10 czerwca 2005 r. - w sprawie III K .../04 postanowienie o tymczasowym aresztowaniu na trzy miesiące od dnia zatrzymania i zarządził poszukiwanie listem gończym. Dnia 16 września 2005 r. Sąd Rejonowy w L., w odpowiedzi na pismo Komendy Powiatowej w K. z dnia 31 sierpnia 2005 r., wyraził zgodę na publikację danych oskarżonej powódki na stronie internetowej Komendy Wojewódzkiej Policji w [...].

Powódka podjęła decyzję powrotu do kraju w celu wzięcia udziału w procesie karnym. Wówczas jej obrońca wystąpił o zmianę środka zapobiegawczego z tymczasowego aresztowania na poręcznie majątkowe. Postanowieniem z dnia 10 grudnia 2007 r. Sąd Rejonowy odwołał poszukiwania powódki listem gończym, uchylił środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania i zastosował poręcznie majątkowe w wysokości 5 000 zł. Postanowieniem z dnia 8 stycznia 2008 r. Sąd Okręgowy odwołał europejski nakaz aresztowania powódki. Sąd Rejonowy w L. pismem z dnia 8 stycznia 2008 r., doręczonym dnia 10 stycznia 2008 r., został powiadomiony przez Komendę Powiatową Policji w K. o zakończeniu prowadzonych w związku z listem gończym czynności poszukiwawczych dotyczących powódki. Dnia 8 stycznia 2008 r. Wydział Kryminalistyki Komendy Wojewódzkiej w [...] otrzymał od Komendy Powiatowej w K. telefonogram odwołujący wszelkie czynności prowadzone w stosunku do powódki. Dnia 9 stycznia 2008 r. Komenda Wojewódzka usunęła ze strony internetowej dane wraz z wizerunkiem powódki, znajdujące się pod pozycją nr [...] rejestru osób poszukiwanych. Otrzymany przez Komendę Wojewódzką Policji telefonogram po

dekretacji dokonanej przez naczelnika został przekazany kierownikowi sekretariatu, a następnie odpowiedniemu funkcjonariuszowi P. M., która usunęła ze strony internetowej dane dotyczące powódki.

W dniu 11 stycznia 2008 r. w dodatku „[...]” zatytułowanym „M.”, którego wydawcą jest „X.” sp. z o.o. w W., a redaktorem naczelnym K. W., ukazał się artykuł „[...]”. Wśród szesnastu fotografii przestępców, znalazło się również zdjęcie powódki z opisem: „A.A. ur. [...] r., zam. K., poszukiwana za przestępstwo gospodarcze”. Osobą prowadzącą „M.” był R. W., a autorem artykułu – D. J. Artykuł zamierzano opublikować kilka dni wcześniej, ale ze względu na jego objętość i wagę informacji zdecydowano opublikować go w wydaniu weekendowym. Do druku artykuł został wysłany dnia 8 stycznia 2008 r., jego autor wszystkie informacje uzyskał ze strony internetowej Komendy Wojewódzkiej Policji.

Powódkę o artykule zamieszczonym w „M.” poinformował mąż, który egzemplarz gazety otrzymał od znajomego syna. Po przyjeździe do kraju w dniu 18 stycznia 2008 r. powódka podjęła próbę wyjaśnienia sprawy. Na skutek publikacji artykułu załamała się psychicznie, musiała się poddać terapii psychologicznej i psychiatrycznej. Wstydziła się wychodzić z domu, nawet do sklepu lub kościoła. Stała się skryta, nerwowa, płakała. Żaliła się, że nie ma pieniędzy, została bez grosza. Ludzie komentowali zaliczenie powódki do przestępców w sklepie, na poczcie, na ulicy. Powódka straciła dobrze płatną pracę we Włoszech. Nie mogła znaleźć pracy w kraju, także po wydaniu przez Sąd Rejonowy w K. w 27 maja 2009 r. wyroku uniewinniającego ją od popełnienia zarzuconego czynu. Małżonkowie A. są znani w K., B. A. był wieloletnim [...], a powódka zajmowała się działalnością charytatywną.

W dniu 21 lipca 2009 r. A.A. wniosła do Sądu Okręgowego powództwo przeciwko „X.” sp. z o.o. w W. jako wydawcy „[...]”, K. W. i R. W. o zasądzenie 50 000 zł z ustawowymi odsetkami za naruszenie - publikacją wyżej przytoczonego artykułu - dóbr osobistych. Wyrokiem z dnia 17 listopada 2010 r. Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu Okręgowego, którym oddalono powództwo, w ten sposób, że nakazał pozwanym opublikowanie odpowiedniego przeproszenia i zasądził od nich solidarnie na rzecz powódki 5 000 zł zadośćuczynienia.

Dnia 1 lutego 2011 r. pełnomocnik powódki wezwał Komendę Wojewódzką Policji w [...] do zapłaty 150 000 zł zadośćuczynienia. Komenda uznała żądanie za bezpodstawne, ponieważ w dniu publikacji artykułu prasowego na jej stronie internetowej nie było już wizerunku powódki i jej danych.

Nie ma podstaw do podważenia zgodności z rzeczywistym stanem rzeczy daty wykreślenia powódki z dokumentu „spis zawartości teczki” i daty sporządzenia adnotacji przy jej nazwisku „usunięto dnia 9.01.2008 r.”

Sąd pierwszej instancji podkreślając, że powódka dochodzi ochrony prawnej z tytułu naruszenia przez pozwanego dóbr osobistych, uznał, iż podstawę prawną jego odpowiedzialności za szkodę stanowi art. 417 § 1 k.c., a podstawę żądania zadośćuczynienia - art. 23 i 24 § 1 w związku z art. 448 k.c. Uznał też, że zasadnicze znaczenie dla oceny zasadności powództwa ma sporna między stronami kwestia daty usunięcia ze strony internetowej pozwanego wizerunku i danych dotyczących powódki.

Zdaniem Sądu zebrany w sprawie materiał nie pozwala podzielić stanowiska powódki, że jej wizerunek i dane osobowe zostały usunięte później niż w dniu 9 stycznia 2009 r. Jedynym wiarygodnym dowodem, potwierdzającym ich usunięcie ze strony internetowej w dniu 9 stycznia 2008 r., jest prowadzony przez pozwanego rejestr. Sąd podkreślił, że powódka do dnia 8 stycznia 2008 r. była osobą poszukiwaną, albowiem dopiero tego dnia został odwołany europejski nakaz aresztowania. Umieszczenie powódki przez pozwanego na liście osób poszukiwanych było więc zgodne z prawem. Usunięcie wizerunku i danych dotyczących powódki w dniu 9 stycznia 2009 r. należy zaś uznać za czynność dokonaną niezwłocznie, zwłaszcza że nie ma przepisów prawa określających czas dokonania takiej czynności w internecie. W ocenie Sądu nie ma podstaw do przypisania pozwanemu odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych powódki przez opublikowanie nieprawdziwych informacji w artykule prasowym; ponadto krzywda wyrządzona powódce publikacją artykułu została już naprawiona.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelację powódki.

Sąd drugiej instancji podkreślił, że zarówno z pozwu, jak i ze stanowiska powódki w procesie wynika, że naruszenie dóbr osobistych powódka wiązała z publikacją artykułu „[...]”. Zasadność powództwa była oceniana także ze względu

na ochronę wizerunku i ewentualne skutki opóźnienia w usunięciu danych powódki i jej wizerunku ze strony internetowej. Sąd odwoławczy uznał, że nie ma podstaw do przyjęcia, że pozwany współprzyczynił się do naruszenia dóbr osobistych powódki publikacją artykułu, ponieważ prasa uzyskała zdjęcie powódki i jej dane ze strony internetowej pozwanego. Podkreślił, że krzywda wyrządzona powódce publikacją artykułu prasowego została już naprawiona wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 17 listopada 2010 r., który pozwani wykonali. W tej sytuacji oceny zasadności powództwa nie zmienia solidarna odpowiedzialność za naruszenie dóbr osobistych czynem niedozwolonym.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie można przypisać odpowiedzialności pozwanemu za opublikowanie wizerunku powódki i jej danych na stronie internetowej pozwanego, ponieważ w okolicznościach sprawy nie można mówić ani o naruszeniu dóbr osobistych, ani o bezprawności działania pozwanego. Nie ma również podstaw do przyjęcia odpowiedzialności pozwanego za naruszenie dóbr osobistych na skutek opóźnienia w usunięciu wizerunku powódki i jej danych ze strony internetowej, gdyż nie można pozwanemu, mając na względzie obiektywne, racjonalne kryteria funkcjonowania portali, przypisać zaniedbań.

W skardze kasacyjnej Rzecznik Praw Obywatelskich, zarzucając naruszenie art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., art. 448 w związku z art. 417 i art. 24 § 1 k.c., art. 366 w związku z art. 441 k.c. i art. 47 w związku z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozstrzygające znaczenie dla oceny zasadności skargi kasacyjnej ma zarzut wydania zaskarżonego wyroku z naruszeniem a art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. polegającym - zdaniem skarżącego - na niewskazaniu podstawy faktycznej rozstrzygnięcia i niewyjaśnieniu podstawy prawnej orzeczenia.

W literaturze i orzecznictwie Sądu Najwyższego nie ma wątpliwości, że postępowanie przed sądem drugiej instancji - ze względu na przyjęty model apelacji pełnej - stanowi kontynuację postępowania pierwszoinstancyjnego, sąd

odwoławczy jest zatem sądem merytorycznym i powinien dokonać własnych ustaleń faktycznych i na ich podstawie ocenić zasadność powództwa. Nie może więc ograniczyć się - inaczej niż w systemie rewizyjnym - jedynie do skontrolowania prawidłowości orzeczenia sądu pierwszej instancji. Na sądzie odwoławczym spoczywa, podobnie jak na sądzie pierwszej instancji, obowiązek wskazania w uzasadnieniu wyroku podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a więc ustalenia faktów, które uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, oraz wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa (art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.).

Przepis art. 328 § 2 k.p.c. ma - przez odesłanie unormowane w art. 391 k.p.c. - odpowiednie zastosowania w postępowaniu przed sądem drugiej instancji. Zakres jego zastosowania zależy od treści wydanego wyroku oraz od działań procesowych podejmowanych przez sąd odwoławczy, wynikających z zarzutów apelacyjnych i limitowanych granicami apelacji. W wypadku orzeczenia oddalającego apelację, wydanego na podstawie materiału zgromadzonego w postępowaniu w pierwszej instancji, bez uzupełniania postępowania dowodowego, sąd odwoławczy nie musi powtarzać dokonanych w sprawie ustaleń faktycznych; wystarczy stwierdzenie, że ustalenia sądu pierwszej instancji podziela i przyjmuje za swoje, powinno ono być jednak wyraźne i jednoznaczne. Orzeczenie, którego uzasadnienie zostało sporządzone z pominięciem wskazania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, ograniczone - jak w systemie rewizyjnym - do ustosunkowania się do zarzutów apelacyjnych, jest dotknięte rażącym uchybieniem, mającym wpływ na wynik sprawy, gdyż orzeczenie merytoryczne jest pozbawione podstawy faktycznej rozstrzygnięcia (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 1935 r., C III 680/34, Zb. Urz. 1936, poz. 379, z dnia 14 lutego 1938 r., C II 2613/37, Przegląd Sądowy 1938, poz. 380, z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, Nr 4, poz. 83 i z dnia 6 lipca 2011 r., I CSK 67/11, nie publ.). Sąd drugiej instancji nie może poprzestać - ze względu na merytoryczny charakter postępowania apelacyjnego - na samej ocenie zasadności zarzutów naruszenia prawa materialnego. Dokonując oceny prawnej ustalonego stanu faktycznego powinien także sanować - w granicach zaskarżenia - wszystkie naruszenia prawa

materialnego, których dopuścił się sąd pierwszej instancji, niezależnie od tego, czy były one przedmiotem zarzutu apelacyjnego. W literaturze podkreśla się, że w związku z odpowiednim stosowaniem w postępowaniu apelacyjnym art. 328 § 2 k.p.c., należy oczekiwać - co wynika z natury procesowej tego postępowania - że w uzasadnieniu wyroku sądu odwoławczego w sposób pogłębiony zostanie przedstawiona podstawa prawna rozstrzygnięcia zawarta w tym wyroku.

Uzasadnienie zaskarżonego wyroku - co trafnie zarzucił skarżący - nie odpowiada powyższym wymaganiom. Sąd odwoławczy oddalił apelację na podstawie materiału zebranego w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji. Nie musiał zatem powtarzać dokonanych przez Sąd Okręgowy ustaleń faktycznych; mógł poprzestać na stwierdzeniu, że ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji podziela (w całości lub w części) i uznaje za własne. Tymczasem uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera takiego stwierdzenia. Można się jedynie domyślać, że Sąd odwoławczy oparł się na ustaleniach faktycznych dokonanych przez Sąd pierwszej instancji. Kwestia ta jednak nie może pozostawać w sferze domysłów, lecz musi być jednoznacznie wyjaśniona w uzasadnieniu Sądu drugiej instancji (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lipca 2011 r., I CKN 67/1).

Nie można także odmówić racji skarżącemu, że w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku nie została we właściwy sposób, dostatecznie pogłębiony, wyjaśniona podstawa prawna rozstrzygnięcia. Jedynym rozważanym przepisem prawa materialnego jest art. 441 § 1 k.c., który normuje wynikający z ustawy wypadek biernej solidarności, statuując generalną regułę odpowiedzialności solidarnej we wszystkich wypadkach, gdy kilka osób odpowiada za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym. Z uzasadnienia nie wynika, dlaczego Sąd uznał, że wyrok wydany przeciwko dziennikarzom i wydawcy, którym zasądzono na rzecz powódki 5 000 zł, w całości naprawił doznaną przez powódkę krzywdę. Kwestia ta nie została poddana ocenie z punktu widzenia unormowanej w art. 366 k.c. istoty biernej odpowiedzialności solidarnej.

Z przytoczonych przepisów wynika, że wierzyciel ma prawo do wyboru jednego dłużnika, od którego może żądać spełnienia całego albo części świadczenia. Sąd nie wyjaśnił, na jakiej podstawie uznał, że powódka dochodziła od dziennikarzy i wydawcy całego zadośćuczynienia za doznaną krzywdę;

uzasadnienie nie zawiera żadnego wyводу dotyczącego tej kwestii. Tymczasem wniesienie przez powódkę drugiego pozwu przeciwko innemu dłużnikowi solidarnemu wskazuje, że skorzystała ona z rozwiązania, które przewiduje Kodeks cywilny, tj. najpierw od jednego dłużnika zażądała części świadczenia, a następnie od drugiego - kolejnej. W literaturze i w orzecznictwie przyjmuje się zgodnie, że wierzyciel aż do czasu zaspokojenia może żądanie spełnienia świadczenia kierować do wybranych przez siebie dłużników solidarnych, a jego wybór nie podlega właściwie żadnym ograniczeniom. Z procesowego punktu widzenia współuczestnictwo między dłużnikami solidarnymi ma charakter współuczestnictwa materialnego, ale nie jest ono ani konieczne, ani jednolite; wyrok zapadły przeciwko jednemu dłużnikowi solidarnemu lub części z nich nie wyłącza więc możliwości pozwania pozostałych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2000 r., III CKN 1352/00, nie publ.).

W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku nie ma też właściwie argumentacji, dlaczego zaniechanie Komendy Wojewódzkiej Policji w [...], polegające na usunięciu danych osobowych powódki i jej wizerunku z strony internetowej dopiero w dniu 9 stycznia 2008 r., a więc jeden dzień po otrzymaniu telefonogramu odwołującego wszelkie czynności wobec powódki, nie stanowi zaniedbania przy wykonywaniu władzy publicznej. Rację ma skarżący, że niczego w tym względzie nie wyjaśnia stwierdzenie Sądu, że „nawet gdyby przyjąć, że zarządzenie w sprawie usunięcia zostało wydane 8 lutego (powinno być 8 stycznia 2008 r.), a do faktycznego usunięcia doszło 9 lutego (powinno być 9 stycznia 2008 r.), to nie sposób dopatrzeć się zaniedbania w usunięciu danych powódki przy przyjęciu obiektywnych, racjonalnych kryteriów funkcjonowania portalu”. Nie wiadomo, o jakie obiektywne i racjonalne kryteria funkcjonowania portalu chodzi i czym one w ogóle są. Sąd nie wyjaśnił, dlaczego uznał, że usunięcie danych osobowych powódki i jej wizerunku z powszechnie dostępnej strony internetowej Komendy Policji w [...] nie powinno nastąpić w dniu 8 stycznia 2008 r., mimo że telefonogram dający podstawę do tego, z jednej strony dotarł do Komendy o godz. 10:08, a z drugiej - usunięcie informacji dotyczących osób poszukiwanych, zgodnie z powoływaną w uzasadnieniu instrukcją wykonywania czynności służbowych w zakresie przetwarzania danych w krajowym systemie informatycznym policji,

z wewnętrznego systemu informatycznego policji powinno nastąpić nie później niż w ciągu trzech godzin od otrzymania stosownych dokumentów. Nie wiadomo, dlaczego Sąd uznał, że nie ma podstaw, aby wymagać od funkcjonariuszy policji usuwania danych dotyczących osoby poszukiwanej z powszechnej sieci informatycznej równie szybko jak z wewnętrznej sieci informatycznej policji. Im dłużej bowiem dane dotyczące takich osób pozostają w powszechnej sieci informatycznej, tym większe ryzyko, że dojdzie do nieuprawnionego ich wykorzystania.

Sąd nie odniósł się także w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku - co trafnie zarzucił skarżący - do przesłanek rozważanego w sprawie zastosowania art. 448 k.c. Sąd pierwszej instancji wyraził pogląd, że jedną z przesłanek zastosowania tego przepisu jest wina. Tymczasem w literaturze i orzecznictwie przyjmuje się zgodnie, że odpowiedzialność Skarbu Państwa na podstawie art. 448 k.c. za krzywdę wyrządzoną naruszeniem dóbr osobistych nie zależy od winy (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2011 r., III CZP 25/11, OSNC 2012, nr 2, poz. 15). Rację ma skarżący, że Sąd odwoławczy, ze względu na charakter postępowania apelacyjnego, powinien - w granicach zaskarżenia - sanować wszelkie naruszenia prawa materialnego, których dopuścił się Sąd pierwszej instancji.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 1 w związku z art. 398²¹ i art. 398 § 1 k.p.c.).

jw

eb